

Misiunea Internațională de Monitorizare a Alegerilor ENEMO

Alegeri Locale Generale, 20 octombrie - Moldova 2019

RAPORT INTERIMAR **20 septembrie - 11 octombrie 2019**

13 octombrie 2019

Cadrul legal prevede, în general, condițiile pentru desfășurarea alegerilor competitive și democratice. ENEMO evaluează pozitiv modificările recente ale Codului Electoral și a observat un mediu general de campanie concurențial și calm. Cu toate acestea, în pofida administrării într-un mod transparent a majorității aspectelor procesului, deficiențele legislației electorale rămân neabordate, iar câtorva candidați le-a fost refuzată înregistrarea din cauza unor erori formale minore și a unor interpretări variate ale legii.

La 15 septembrie 2019, Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) a detașat o Misiune Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA) în Moldova pentru a observa viitoarele Alegeri Generale Locale din 20 octombrie 2019. Acestea sunt cele de-a 7-a alegeri generale locale organizate în Moldova, din moment ce țara a obținut independența și cele de-a treia alegeri în Moldova observate de ENEMO¹.

Pe lângă cei 5 membri ai Echipei de Bază cu sediul la Chișinău, ENEMO a acreditat 8 Observatori pe Termen Lung (OTL) și i-a detașat în echipe a câte două persoane în Chișinău, Bălți, Orhei și Comrat la 26 septembrie. Misiunea este condusă de Dritan Taulla. Scopul MIOA este de a observa alegerile locale și nu va observa în mod sistematic alegerile parlamentare care vor avea loc în patru circumscripții uninominale la aceeași dată cu alegerile locale. Cu toate acestea, aspectele selectate ale procesului pentru alegerile parlamentare, care ar putea afecta alegerile locale vor fi notate și raportate. Mai mult, MIOA nu va angaja observatori suplimentari pe termen scurt și, în consecință, nu va efectua o observație completă a procesului de votare și numărare în ziua alegerilor. Cu toate acestea, observatorii pe termen lung și membrii echipei de bază vor forma un număr de echipe pentru

---

¹ENEMO a observat Alegerile Prezidențiale din 2016 și Alegerile Parlamentare din 2019. Rapoartele sunt disponibile pe [pagina web a ENEMO](#).

a observa un număr limitat de secții de votare în ziua alegerilor.

ENEMO a acumulat deja o experiență considerabilă prin observarea alegerilor în Moldova începând cu 2016. Prezența ENEMO în cadrul Alegerilor Generale Locale din Moldova va oferi comunității naționale și internaționale informații detaliate despre procesul electoral. Până la data de 9 octombrie, echipele de observatori pe termen lung ai ENEMO au desfășurat 288 de întâlniri, 75 cu organe electorale, 58 cu partide politice, 65 cu candidați, 34 cu funcționari de stat, 21 cu mass-media și 35 cu organizații ale societății civile naționale, pe lângă observarea a 21 de activități de campanie (întâlniri sau mitinguri).

Misiunea va monitoriza și evalua mediul politic și electoral general, respectarea drepturilor de a alege și de a candida la alegeri, conduita organelor electorale, agitația, echitatea de gen, procesele de votare și totalizare, soluționarea litigiilor electorale și alte aspecte cruciale ale procesului, bazat pe standardele internaționale pentru alegerile democratice și cadrul legal moldovenesc. ENEMO va atrage atenția comunității interne și internaționale cu privire la principalele provocări și probleme observate la alegeri, pledând astfel pentru schimbări adecvate de politică prin adoptarea de recomandări concrete.

Acest raport provizoriu se bazează pe constatările observatorilor ENEMO la Chișinău și în toate regiunile Moldovei, între 20 septembrie și 11 octombrie, unde s-au concentrat pe activitatea organelor electorale, înregistrarea partidelor politice și a candidaților, desfășurarea campaniei electorale, contestațiile și recursurile conexe alegerilor și alte activități legate de alegeri. Misiunea va emite declarația preliminară a constatărilor și concluziilor după Ziua Alegerilor și va fi în țară pentru a urmări, de asemenea, potențialele alegeri în turul doi și va emite o a doua declarație preliminară după ziua alegerilor în turul doi. Raportul final va fi emis în șaiszeci de zile de la certificarea rezultatelor.

Misiunea internațională de observare a ENEMO pentru Alegerile Locale Generale din Moldova 2019 este susținută financiar de Uniunea Europeană, Suedia și Regatul Țărilor de Jos. Conținutul documentului este responsabilitatea exclusivă a ENEMO și nu reprezintă neapărat poziția donatorilor.

Rezumat

Ziua alegerilor locale generale a fost stabilită pentru 20 octombrie 2019 prin Hotărârea Parlamentului nr. 53 din 18 iunie 2019. Vor fi organizate alegeri locale pentru alegerea a 898 primari și 11,580 consilieri. Primarii sunt aleși în cadrul unui sistem majoritar în două tururi. Dacă niciun candidat nu primește majoritatea voturilor valabile exprimate în primul tur, va fi organizat un al doilea tur în două săptămâni între cei doi candidați care primesc cel mai mare număr de voturi. Consilierii sunt aleși într-un sistem proporțional, fără prag.

Per total, cadrul legal, dacă este implementat cu bună credință, asigură condițiile pentru organizarea alegerilor democratice. O serie de lacune și deficiențe în legea electorală au fost abordate prin modificările legale adoptate în august 2019. Modificările recente aduc legislația mai aproape de standardele internaționale și îndeplinesc recomandările anterioare ale ENEMO și altor părți interesate internaționale și interne. Cu toate acestea, adoptarea acestora cu puțin mai mult de două luni înainte de ziua alegerilor afectează stabilitatea legii și pune sarcini suplimentare organelor electorale.

Alegerile locale vor fi administrate de o administrație electorală cu patru niveluri: Comisia Electorală Centrală (CEC), 35 de Consilii Electorale de Circumscripție Electorală de nivelul II (CECE), 896 CECE-uri de nivel I și 1.969 Birouri Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV).

Ședințele CEC au fost, în general, desfășurate într-un mod colegial, deschis și transparent. CEC a publicat în prealabil agenda viitoarelor ședințe și a oferit proiecte de decizie la cerere.

ENEMO remarcă faptul că termenele limită au fost respectate, per ansamblu, de către administrația electorală. Observatorii ENEMO au raportat că, în general, CEC și CECE-urile au funcționat eficient și în timp util pentru organizarea alegerilor. Cu toate acestea, ENEMO își exprimă îngrijorarea cu privire la numărul considerabil de înlocuiri a membrilor comisiei electorale, procesul de numire a noilor membri fiind încă în derulare.

ENEMO remarcă faptul că procesul de colectare a semnăturilor de către candidații independenți a fost problematic într-o serie de cazuri. Datorită discrepanțelor în interpretarea legală a dispozițiilor legii electorale, CECE-urile au respins o serie de cereri ale candidaților.

În ciuda prevederilor destul de discriminatorii privind candidații independenți, ENEMO a observat un proces general incluziv, în care au fost înregistrați 3,736 de candidați la funcția de primar și 39,422 de candidați în orașe/sate, 6.971 de candidați în raioane/municipalități. În Chișinău au fost înregistrați 19 candidați la funcția de primar (840 pentru consiliul municipal) și în Bălți 11 (334 pentru consiliul municipal).

Potrivit observatorilor ENEMO, nu sunt îngrijorări semnificative cu privire la exactitatea listelor de alegători. Cu toate acestea, în unele cazuri, birourile de înregistrare a alegătorilor au părut a fi cu

personal insuficient și și-au exprimat necesitatea armonizării procedurilor de înregistrare a alegătorilor. De asemenea, observatorii au remarcat probleme potențiale cu privire la prezența alegătorilor decedați încă pe liste.

Agitația electorală a fost la un nivel redus în perioada observată, cu variații de vizibilitate în funcție de regiuni și o creștere cu zece zile înainte de alegeri. Mediul electoral poate fi evaluat ca pașnic și calm, cu candidați capabili să facă agitație liberă în ansamblu. Cu toate acestea, unele dispoziții privind agitația sunt disproporționat de restrictive și contrare standardelor internaționale.

Cadrul legal și cerințele pentru finanțarea campaniilor sunt, per total, în conformitate cu recomandările Comisiei de la Veneția și ale GRECO. Oricum, ENEMO a observat lipsa unor mecanisme eficiente de supraveghere și verificare sistematică de către CEC vis-à-vis de discrepanțele dintre sumele raportate și agitația desfășurată de concurenții electorali.

Cadrul legal prevede termene adecvate pentru soluționarea la timp a contestațiilor. Cu toate acestea, Codul electoral nu exclude tratarea paralelă a contestațiilor la organele electorale și instanțe, ceea ce face ca sistemul de soluționare a litigiilor electorale să nu fie liniar. ENEMO evaluează faptul că concurenții nu au o înțelegere adecvată a procesului de contestare și recuzare și a termenelor, ceea ce a dus adesea la refuzul contestațiilor din motive procedurale.

Deși televiziunea rămâne sursa principală de informații politice, mass-media online oferă o sursă de știri din ce în ce mai proeminentă. Codul electoral stabilește că mass-media trebuie să ofere o acoperire echilibrată și condiții egale pentru publicitatea plătită în timpul campaniei. Cu toate acestea, unele părtiniri cu privire la conduita mass-media au fost observate de părțile interesate interne care desfășoară activități de monitorizare a mass-media. Organul însărcinat cu monitorizarea conduitei radiodifuzorilor monitorizează un eșantion mic și nerelevant de radiodifuzori.

Deși evaluând pozitiv modificările recente vizând îmbunătățirea reprezentării femeilor în consiliile locale, ENEMO le consideră insuficiente pentru atingerea acestui obiectiv. ENEMO remarcă faptul că un număr de CECE-uri au înregistrat liste de partid care, la momentul depunerii și acceptării, nu au îndeplinit cota de reprezentare pentru ambele sexe în consiliile locale.

Context

Alegerile locale generale din 2019 în Republica Moldova vor avea loc la opt luni după alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, care au dus la o criză politică și întârzieri în constituirea unei majorități parlamentare. Acest lucru a dus la incertitudini cu privire la data alegerilor locale generale. Contextul politic al acestor alegeri este conturat de instituirea unei noi alianțe de guvernare între Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS) și Partidul Platforma Demnitate și Adevăr (PPDA)², cu Partidul Democrat din Moldova (partidul de

---

² PAS și PPDA au format blocul ACUM la 16 decembrie 2018 și au participat la alegerile parlamentare cu acest bloc.

guvernare din 2009) plasându-se în opoziție.

Majoritatea nou formată a adoptat legi care vizează dezoligarhizarea țării, încercând în același timp să implementeze reforme-cheie pentru restructurarea sectorului bancar, consolidarea statului de drept și reformarea sistemului judiciar, printre altele. Investigațiile privind potențialele afaceri de corupție sunt desfășurate atât de comisii parlamentare ad-hoc, cât și de procuratură.

Ziua alegerilor locale generale a fost stabilită pentru 20 octombrie 2019 prin Hotărârea Parlamentului nr. 53 din 18 iunie 2019. Așa cum s-a întâmplat la alegerile locale anterioare, autoritățile electorale nu intenționează să organizeze alegeri ale autorităților publice locale din regiunea Transnistreană și orașul Bender, care nu sunt controlate în prezent de autoritățile constituționale din Republica Moldova. De asemenea, trebuie menționat faptul că, din cauza dificultăților de implementare, alegerile primarilor și consiliilor raionale din municipiul Chișinău au fost amânate pentru următoarele alegeri (2023).

Teritoriul Moldovei este împărțit administrativ în sate, orașe, raioane și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia. În ceea ce privește administrația publică, în sate (comune) și orașe (municipii), autonomia locală se realizează prin consiliile locale ca autorități deliberative și primari ca autorități executive. În raioane, autonomia locală se realizează prin consiliile raionale, ca autorități deliberative și președinți de raion ca autorități executive.

Pentru alegerile locale generale, primarii orașelor (municipiilor), satelor (comunelor) și consilierilor din consiliile raionale, orașe (municipale) și sate (comunale) sunt aleși pentru un mandat de patru ani într-un sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Ultimele alegeri locale generale au avut loc la 14 iunie 2015, când administrația publică locală a fost aleasă pentru un mandat de patru ani, mandatul lor expirând în iunie 2019.

Având în vedere procesul din acest an de recompunere a forțelor politice la nivel național, mizele alegerilor locale generale sunt neobișnuit de mari pentru coaliția guvernamentală recent formată. Alegătorii vor avea oportunitatea de a-și exprima preferințele și alegerea politică pentru consilierii și primarii locali la urne, votarea având loc în contextul mai larg al diviziunilor din societate asupra orientării geopolitice a țării. În urma alegerilor consilierilor locali din 20 octombrie, se preconizează că al doilea tur pentru alegerea primarilor va avea loc la 3 noiembrie 2019.

Cadrul legal și sistemul electoral

Moldova este parte la tratatele și convențiile internaționale cheie³, în timp ce cadrul legal intern care reglementează alegerile este constituit, în principal, din Constituție și Codul Electoral, care sunt

---

³ Printre altele, Convenția Europeană a Drepturilor Omului; Pactul Internațional pentru Drepturile Civile și Politice (ICCPR); Convenția privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Împotriva Femeilor (CEDAW); Convenția privind Drepturile Politice ale Femeii; Pactul Internațional privind Eliminarea tuturor Formelor de Discriminare Rasială (CERD); Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD) etc.

completate de deciziile Comisiei Electorale Centrale și alte legi⁴.

În general, cadrul legal, dacă este implementat cu bună credință, asigură condițiile pentru desfășurarea alegerilor democratice. O serie de lacune și deficiențe în legislația electorală, dintre care pentru unele ENEMO a oferit recomandări anterioare⁵, au fost abordate prin modificările legale adoptate în august 2019⁶.

ENEMO consideră că majoritatea amendamentelor sunt pozitive, servind la clarificarea ambiguităților din lege, alinierea legislației la standardele internaționale și a bunelor practici pentru alegerile democratice, și la introducerea recomandărilor anterioare ale ENEMO și ale altor părți internaționale și interne interesate. Cu toate acestea, trebuie menționat faptul că adoptarea acestora cu un pic mai devreme de două luni înainte de ziua alegerilor nu este o practică bună, deoarece afectează stabilitatea legii, punând în același timp sarcini suplimentare organelor electorale⁷ și, eventual, creând confuzie între concurenți, alegători sau alte părți electorale interesate. Trebuie menționat totuși că modificările introduse nu sunt considerate modificări majore ale legii, ceea ce ar fi nerecomandat de modificat cu mai puțin de un an înainte de ziua alegerilor⁸.

Cele mai importante modificări ale Codului electoral care afectează alegerile locale⁹ vizează finanțarea campaniilor¹⁰ și înregistrarea candidaților¹¹. Alte modificări importante privesc o redefinire a agitației electorale¹²; revenirea la perioada de tăcere din ziua alegerilor, care interzice agitația în Ziua Alegerilor și în ziua precedentă acesteia¹³; obligația mass-media de a difuza dezbateri electorale

---

⁴ De exemplu, Legea privind partidele politice, Legea cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor, Legea cu privire la Concepția Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri”, Codul serviciilor media audiovizuale și secțiunile relevante ale Codului penal și ale Codului contravențional.

⁵ Vedeti rapoartele finale ale ENEMO privind [Alegerile Parlamentare 2019](#) și [Alegerile Prezidențiale 2016](#).

⁶ Legea nr. 113/2019 prin care a fost modificat Codul electoral și alte câteva legi, adoptat la 15 august 2019 și intrat în vigoare la 17 august, cu doar două zile înainte de începerea perioadei electorale pentru alegerile locale din 20 octombrie.

⁷ În special în ceea ce privește CEC, care a trebuit să modifice mai multe reglementări pentru a respecta noile prevederi legale în perioada electorală.

⁸ [Codul de bune practici în materie electorală](#) al Comisiei de la Veneția recomandă să nu modifice elementele fundamentale ale legislației electorale, în special sistemul electoral propriu-zis, calitatea de membru al comisiilor electorale și întocmirea limitelor de circumscripție, cu mai puțin de un an înaintea alegerilor.

⁹ Un amendament major, care nu afectează alegerile locale, se referă la readucerea sistemului electoral pentru alegerile parlamentare, de la sistemul mixt la cel complet proporțional. Sistemul a fost schimbat de la proporțional la mixt în 2017, în absența consensului politic și, în pofida recomandărilor contrare ale părților interne și internaționale interesate. O analiză a schimbării sistemului, a procesului de schimbare și a impactului noului sistem asupra procesului electoral pentru alegerile parlamentare din 24 februarie este disponibilă în [Raportul final al ENEMO](#) pentru alegerile respective.

¹⁰ De exemplu, stabilirea plafonului pentru fonduri, anterior o competență a CEC, în Codul electoral, reduceri considerabile ale plafoanelor pentru donații, ridicarea interdicției de finanțare de către cetățenii moldoveni din veniturile obținute în străinătate, prelungirea intervalului de timp pentru persoanele juridice care au beneficiat de finanțare publică prin efectuarea de lucrări publice sau livrare de bunuri sau servicii bazate pe contracte de achiziții publice, de la un an înainte de începerea perioadei electorale până la trei ani.

¹¹ De exemplu, reglementarea privind asigurarea reprezentărilor proporționale de gen în lista de candidați printr-o cotă obligatorie de 40 la sută pentru fiecare gen a fost completată cu obligația de a avea cel puțin patru candidați de fiecare gen la fiecare zece din listă (trei pentru aceste alegeri), înlăturarea obligației candidaților de a depune consimțământul de a candida la alegeri personal și obligația de a depune certificatul emis de Autoritatea Națională de Integritate, înlocuindu-l cu o declarație de responsabilitate personală.

¹² Prin includerea în definiție, îndemnul de a vota, pe lângă scopul de a-i determina pe alegători să voteze un anumit concurent (art. 1 din Codul electoral).

¹³ Articolul 52, alin. 10 din Codul Electoral.

doar în direct și în ore de maximă audiență¹⁴; posibilitatea creșterii cu 10% a numărului de alegători pentru secția de votare (numărul maxim de alegători fiind astfel de până la 3.300 de alegători pe secția de votare) la cererea primarilor¹⁵; posibilitatea reprezentanților concurenților electorali, pe lângă alegătorii înșiși să ia cunoștință de lista electorală¹⁶ etc.

Alegerile locale vor avea loc pentru a alege 898 de primari și 11.580 de consilieri¹⁷. Cel puțin 25 la sută dintre alegătorii dintr-o circumscripție trebuie să participe pentru ca alegerile să fie considerate valabile¹⁸. Primarii sunt aleși în cadrul unui sistem majoritar în două tururi, cei doi candidați care primesc cel mai mare număr de voturi urmează să concureze la alegerile din turul doi la două săptămâni după ziua alegerilor, în cazul în care niciunul dintre candidații din buletin nu primește mai mult de jumătate din voturile valabil exprimate în primul tur¹⁹. Pentru turul doi al alegerilor nu există nici o cerință referitor la prezența la vot. Consilierii sunt aleși în cadrul unui sistem proporțional, fără prag. Locurile în consiliul local sunt alocate după metoda celei mai mari medii.

Administrarea alegerilor

Alegerile locale vor fi gestionate de administrația electorală de patru niveluri: Comisia Electorală Centrală (CEC), 35 de Consilii electorale de circumscripție electorală de nivel II (CECE), 896 CECE de nivel I și aproape 2.000 de Birouri electorale ale secției de votare (BESV)²⁰.

CEC supraveghează activitățile CECE și ale BESV și examinează plângerile împotriva deciziilor CECE de nivel II. CECE sunt responsabile de agregarea rezultatelor alegerilor, de înregistrarea candidaților, de întocmirea și distribuirea listelor de alegători și îndeplinește rolul de supraveghere a finanțării campaniilor. BESV administrează procedurile de votare și de numărare în ziua alegerilor.

Comisia Electorală Centrală

CEC este un organ permanent cu un mandat pentru cinci ani și cuprinde nouă membri. Un membru este numit de Președintele Moldovei, iar ceilalți opt de Parlament, cu reprezentarea proporțională a majorității și a opoziției²¹. Președintele, vicepreședintele și secretarul CEC sunt aleși dintre membrii Comisiei cu majoritatea voturilor din numărul total al membrilor săi. În iunie 2019, componența CEC a fost schimbată, iar noul președinte, vicepreședinte și secretar și-au început exercitarea atribuțiilor. ENEMO observă că nu sunt incluse femeile în componența actuală a CEC.

CEC exercită managementul general al procesului electoral și organizează activitatea organelor electorale de nivel inferior. De asemenea, elaborează și aprobă regulamentele și instrucțiunile electorale care vizează îmbunătățirea procesului electoral²², asigură verificarea și compilarea listelor

---

¹⁴ Articolul 70, alin. 3 din Codul Electoral.

¹⁵ Articolul 30, alin. 2 din Codul Electoral.

¹⁶ Articolul 45, alin. 2 din Codul Electoral.

¹⁷ 10.472 consilieri oraș / sat și 1.108 consilieri raionali sau municipali.

¹⁸ Articolul 147 din Codul Electoral.

¹⁹ Articolul 145 din Codul Electoral.

²⁰ Articolul 28, 29, 30, 33 și 131 din Codul Electoral.

²¹ Articolul 16 din Codul Electoral.

²² Articolul 22 din Codul Electoral.

electorale, ține controlul asupra Registrului de stat al alegătorilor și îl actualizează, supraveghează implementarea agitației electorale echitabile, implementează regulamente pentru facilitarea finanțării campaniilor, organizează coordonarea Zilei Alegerilor și rezumatul rezultatelor alegerilor și examinează contestațiile electorale privind activitatea organelor electorale de nivel inferior.

Comisia Electorală Centrală a organizat ședințe de două ori pe săptămână. Sesiunile s-au desfășurat în general într-o manieră colegială, deschise publicului și mass-media și transmise în direct pe site-ul său web. CEC a publicat în prealabil agenda viitoarelor sesiuni și a furnizat proiecte de decizie la cerere. Deciziile CEC ar trebui să fie postate pe site-ul său web în mai puțin de 24 de ore, în conformitate cu prevederile legale. ENEMO constată că această cerință în general a fost respectată.

Site-ul CEC conține informații în limba de stat și în limbile rusă / engleză. În ceea ce privește activitatea pe rețele de socializare a CEC la aceste alegeri, doar contul său de Facebook este actualizat regulat.

CEC și Centrul său de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) desfășoară campanii de educare a alegătorilor la nivel național și publică informații legate de procesul electoral pe site-urile lor web, inclusiv conținut în limbile de stat și rusă / engleză, cu opțiuni de afișare în contrast mare și tipar mare pentru utilizatorii cu deficiențe de vedere.

CEC a desfășurat un amplu program de pregătire al oficialilor electorali și al altor părți interesate, inclusiv al reprezentanților de partid, observatorilor și ofițerilor de poliție, în limbile de stat și rusă. Au fost tipărite și distribuite manuale pentru membrii CECE.

CEC generează liste de candidați și alegători, precum și buletinele de vot, prin intermediul Sistemului informațional automatizat de stat „Alegeri” (SIAS-E). CEC a revizuit sistemul și a pregătit planurile de intervenție bazate pe defecțiunile din timpul alegerilor parlamentare din 2019. BESV folosește SIAS-E pentru a identifica alegătorii și a verifica împotriva voturilor multiple, precum și pentru a transmite rezultatele numărării direct către CEC.

CEC a adoptat sau a modificat zece regulamente noi în pregătirea alegerilor locale din 20 octombrie. Nouă dintre acestea au fost modificate în perioada electorală.

Consiliile electorale de circumscripție electorală de nivel I și nivel II (CECE)

Partidele parlamentare aveau dreptul să nominalizeze membrii în comisiile electorale la toate nivelurile, în timp ce alte partide, blocuri și candidați independenți aveau dreptul să numească reprezentanți și observatori fără drept de vot. În conformitate cu legea, următoarele partide politice au nominalizat, în general, membri desemnați pentru componența CECE-urilor de nivel II: Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), Partidul Platforma Demnitate și Adevăr (PPDA), Partidul Democrat din Moldova (PDM) și Partidul Politic Șor (PPS)²³.

ENEMO remarcă faptul că termenele limită au fost respectate în general de către administrația electorală. Observatorii ENEMO au raportat că, în general, CEC și CECE-urile au funcționat eficient

---

²³ Cu o singură excepție: PPPDA nu are niciun membru la CECE de nivel II în Găgăuzia.

și în timp util pentru organizarea alegerilor. Cu toate acestea, în unele cazuri, observatorii au remarcat că CECE-urile au întârziat să își facă deciziile disponibile public.

Birourile electorale ale secțiilor de votare (BESV)

În data de 26 septembrie, 1.969 de BESV au fost constituite de CECE-uri corespunzătoare conform reglementărilor legale de cel puțin 5 persoane și maximum 11 persoane.

ENEMO este îngrijorată cu privire la numărul considerabil de înlocuiri ai membrilor comisiilor electorale, în timp ce procesul de numire a noilor membri fiind încă în curs. Multe înlocuiri apar din cauza refuzurilor sau că membrii nominalizați nu sunt consultați sau informați în prealabil cu privire la numirea lor, lipsa de interes, membrii nominalizați care locuiesc în străinătate sau în poziții de conflict de interese și plata redusă.

Instruirile pentru membrii comisiei BESV au avut loc înainte de alegeri în perioada 26 septembrie - 5 octombrie. Observatorii ENEMO au raportat că membrii comisiei păreau în general mulțumiți de conținutul și calitatea instruirii. Cu toate acestea, observatorii au remarcat, de asemenea, lipsa accentului pe procedurile din ziua alegerilor, ceea ce ar putea duce la niveluri de pregătire variabile în ziua votării.

Potrivit observatorilor, în unele cazuri, membrii BESV aparent au făcut greșeli minore atribuite ignoranței reglementărilor și lipsei de experiență, mai degrabă decât unei intenții clare de a comite manipulări.

Observatorii ENEMO au raportat că organele electorale au demonstrat un nivel scăzut de conștientizare cu privire la necesitatea de a efectua educarea alegătorilor, care este adesea limitată la clarificarea procedurilor în ziua alegerilor și percepută drept unicul mandat al mass-media și al CEC. În plus, cu o săptămână înainte de alegeri, multe comisii nu au fost încă prevăzute cu suficiente pliante pentru a invita cetățenii la vot.

Înregistrarea candidaților

Conform Codului electoral, procesul de nominalizare a candidaților începe după constituirea circumscripțiilor electorale și a consiliilor electorale de circumscripție²⁴. Începutul perioadei de depunere a candidaturilor pentru înregistrarea candidaților a fost pe 30 august pentru consiliile electorale de nivelul II și 9 septembrie pentru consiliile electorale de nivelul I și s-a încheiat pe 19 septembrie²⁵.

Cetățenii eligibili să voteze pot candida la funcția de consilier, în timp ce numai cei peste 25 de ani pot candida la funcția de primar. Personalul militar activ, persoanele condamnate sau care execută o pedeapsă cu închisoarea, persoanele cu antecedente penale active pentru infracțiuni săvârșite în mod deliberat și persoanele private de dreptul de a ocupa funcții printr-o hotărâre judecătorească definitivă

---

²⁴ Art.46 din Codul electoral.

²⁵ Decizia CEC nr. 2584 privind reglementarea desemnării și înregistrării candidaților la alegerile locale (înregistrarea grupurilor de inițiativă pentru susținerea candidaților independenți pentru colectarea semnăturilor) a fost adoptată la 20 august, cu două luni înainte de alegeri.

nu pot fi candida la alegeri.

O persoană poate candida atât pentru primar, cât și pentru consiliu, dar numai într-un consiliu electoral de același nivel. Dreptul de a nominaliza candidații este acordat partidelor politice și altor organizații socio-politice (nu au fost înregistrate noi partide politice de la alegerile Parlamentare din 2019) și blocurilor electorale, precum și cetățenilor prin auto-nominalizare la depunerea semnăturilor de susținere.

Semnăturile sunt colectate numai pentru susținerea candidaților independenți și sunt colectate doar în localitățile unde candidații independenți candidează la alegeri. Doar candidații independenți și membrii grupurilor de inițiativă obștească care nominalizează și / sau susțin candidații independenți (și persoanele autorizate de candidații independenți, precum și membrii grupurilor de inițiativă) au dreptul să colecteze semnături²⁶.

Candidații independenți pentru consiliile locale au nevoie de sprijinul a 2% dintre alegătorii din consiliu împărțit la numărul de mandate de consilieri, dar nu mai puțin de 50 de persoane. Candidații independenți la primărie au nevoie de sprijinul a 5% dintre alegătorii din consiliu, dar nu mai puțin de 150 și nu mai mult de 10.000.

Listele pentru colectarea semnăturilor pentru susținerea unui candidat independent ar trebui să includă datele personale ale alegătorilor, precum și numele și prenumele persoanei care colectează semnăturile²⁷. Listele de colectare a semnăturilor trebuie să conțină numai semnăturile alegătorilor care locuiesc într-o localitate, iar un alegător poate susține doar un singur candidat, ceea ce reprezintă o restricție care pune la îndoială pluralismul politic.

Dreptul candidaților individuali de a candida la o funcție fără asocierea la un partid politic este specificat în Documentul de la Copenhaga, care garantează „*dreptul cetățenilor de a căuta funcții politice sau publice, individual sau ca reprezentanți ai partidelor politice sau organizațiilor, fără discriminare*”²⁸. Cu toate acestea, condițiile menționate mai sus pentru depunerea candidaturilor

---

²⁶ După transmiterea listelor de colectare a semnăturilor, organul electoral competent ar trebui să înceapă verificarea autenticității semnăturilor de pe pagini, inclusiv dreptul de vot al persoanelor care au fost incluse în liste și reședința acestora. Listele de colectare a semnăturilor ar trebui verificate în termen de cinci zile din ziua depunerii. CEC a informat persoanele care au depus listele de colectare a semnăturilor despre rezultatele verificării și a anunțat numărul total de nume incluse în listele transmise de fiecare candidat la alegeri, precum și numărul de semnături valabile. Între timp, CEC nu a acumulat date privind înregistrarea candidaților, care au avut loc la niveluri inferioare și administrațiile locale, care sunt obligate să publice informații despre candidații la primărie și consiliu. ENEMO remarcă faptul că organele electorale de nivel inferior nu aveau site-uri web actualizate sau surse alternative de informații despre candidați. Organul electoral respectiv ar trebui să emită un certificat de candidat pentru candidații înregistrați cât mai curând posibil, dar cel târziu în trei zile din ziua înregistrării. Organul electoral respectiv ar trebui să facă publice deciziile sale privind înregistrarea candidaților independenți sau listele de candidați în anunțurile mass-media, finanțate din resurse bugetare. Partidele care și-au înregistrat listele la CECE și candidații care au colectat semnături de suport au avut dreptul să înceapă campaniile imediat.

²⁷ Un alegător care susține un candidat trebuie să completeze personal fișa de culegere a semnăturilor cu datele și semnătura sa. Dacă susținătorul candidatului, din motive obiective, nu poate completa datele cu caracter personal solicitate, aceste date vor fi completate de către membrul grupului de inițiativă sau de orice altă persoană împuternicită să colecteze semnături, în timp ce semnătura din lista de colectare a semnăturilor se aplică personal de către susținător și, dacă nu este posibil, de către reprezentantul său legal. Fiecare alegător poate semna foaia de colectare a semnăturilor în sprijinul unui singur candidat în timpul unui singur scrutin.

²⁸ Alin. 7.5 din [Documentul de la Copenhaga din 1990](#).

crează discriminare între candidații din partidele politice și candidații neafiliați.

În plus, ENEMO evaluează aceste cerințe ca fiind excesive vis-à-vis de standardele internaționale. Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția prevede că „*legea nu ar trebui să impună colectarea semnăturilor a mai mult de 1% din alegătorii din circumscripția respectivă*”²⁹.

ENEMO constată că procesul de colectare a semnăturilor a fost problematic într-o serie de cazuri. Prevederile legale nu sunt suficient de clare și lasă spațiu pentru diferite interpretări ale termenilor „localitate”, „municipalitate”, „suburbie” și „unitate teritorial-administrativă”. Din cauza discrepanțelor în interpretarea legală a prevederilor legislației electorale, CECE-urile au respins o serie de cereri ale candidaților, ceea ce a condus la mai multe dispute în instanțe și apeluri la decizii judecătorești de primă instanță³⁰. Observatorii ENEMO au raportat că, în mai multe cazuri, motivele pentru respingerea candidaților independenți de către CECE-uri s-au bazat pe erori minore, mici greșeli tehnice și interpretări diferite ale legii³¹.

În ciuda prevederilor discriminatorii în ceea ce privește candidații independenți, ENEMO a observat un proces de incluziune generală, cu un număr de 3.736 candidați înregistrați la primărie și 39.422 de candidați pentru oraș / sat, 6.971 de candidați pentru consilii locale de raion / municipalități. La Chișinău au fost înregistrați 19 candidați la primărie (840 pentru consiliul municipal) și la Bălți 11 pentru primărie (334 pentru consiliul municipal)³².

Cel mai mare număr de candidați au fost nominalizați de Partidul Socialist (PSRM), Partidul Democrat (PDM) și blocul ACUM. Părțile își pot modifica listele, iar candidații își pot retrage candidatura cu cel mult șapte zile înainte de ziua alegerilor.

Înregistrarea alegătorilor

Moldova are un sistem pasiv de înregistrare a alegătorilor. Cetățenii cu vârsta de cel puțin 18 ani până în ziua alegerilor sunt eligibili să voteze, cu excepția celor lipsiți legal de acest drept printr-o hotărâre judecătorească finală. De asemenea, străinilor nu li se permite să participe la alegerile locale, ceea ce este în contradicție cu Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția, care prevede „*recomandabil ca străinilor să li se permită să voteze la alegerile locale după o anumită perioadă de reședință*.”³³

Alegătorii care din motive de sănătate sau orice alte cazuri justificate (pacienții care stau acasă, vârstnicii, etc.) care sunt fizic incapabili să vină la secția de votare, au posibilitatea să depună o cerere scrisă și să voteze folosind o căsuță mobilă. Votul mobil este asigurat pentru alegătorii care se află la

²⁹ Partea I, Alin. 1.3, p. ii. din [Codul de bune practici în materie electorală ale Comisiei de la Veneția din 2002](#),

³⁰ Pe 4 octombrie Instanța de judecată din Chișinău și pe 8 octombrie, Curtea de Apel Chișinău a emis decizii care nu au rezolvat disputa electorală privind înregistrarea unuia dintre candidații la primărie.

³¹ De exemplu, unii observatori ENEMO au raportat că semnăturile colectate ale candidaților au fost considerate invalide, în unele cazuri, din cauza indicării numelui și prenumelui într-o coloană în loc de două.

³² Memo oficial al CEC din 7 octombrie 2019 „Alegerile locale generale și alegeri parlamentare noi din 20 octombrie 2019”.

³³ Punctul I.1.1.b. ii. din [Codul de bune practici în materie electorală ale Comisiei de la Veneția](#).

domiciliu sau în spitale și au dreptul de vot în consiliul dat.

Listele de alegători sunt întocmite în baza informațiilor din Registrul de Stat al Alegătorilor, care este extras din Registrul de Stat al Populației, gestionat de Agenția Serviciului Public³⁴. Listele de alegători includ toți alegătorii care au domiciliul sau reședința temporară într-o circumscripție electorală.

În prezent, pe listele electorale există 2.804.919 de alegători. Conform rapoartelor observatorilor naționali³⁵, există o creștere continuă a numărului de alegători care nu au domiciliu sau reședință (224.250 cetățeni), care nu vor putea vota.

Datele și informațiile cuprinse în Registrul de Stat al Alegătorilor sunt concepute exclusiv pentru procesele electorale și sunt accesibile pe site-ul CEC, fiecare alegător având acces doar la datele sale private. Reprezentanții partidelor și candidații au, de asemenea, dreptul de a verifica corectitudinea listelor electorale și de a le contesta.

Listele alegătorilor au fost afișate la sediul BESV, precum și pe site-ul CEC, iar alegătorii ar putea verifica datele lor începând cu 30 septembrie.

Conform legislației, alegătorii sunt anunțați cu cel puțin 20 de zile înainte de ziua alegerilor cu privire la locația BESV-urilor unde sunt repartizați să voteze³⁶. Observatorii ENEMO au raportat că organele electorale din toată țara furnizează alegătorilor informațiile necesare prin invitații individuale. Cu toate acestea, au fost observate cazuri care indică un număr insuficient de invitații furnizate BESV-urilor.

Cetățenii au posibilitatea să verifice listele de alegători și exactitatea acestora și pot depune o plângere și să solicite corectarea în cazul în care observă discrepanțe sau greșeli în datele lor personale (sau dacă nu sunt incluși în listele de alegători). Ultima zi pentru solicitarea de corecții este ziua dinaintea zilei alegerilor. Cererile de corectare a listei alegătorilor ar trebui să fie examinate în termen de 24 de ore de către organul electoral corespunzător, iar deciziile acestora pot fi atacate în instanță dacă cererea este respinsă.

Potrivit observatorilor ENEMO, nu au fost semnalate îngrijorări semnificative cu privire la acuratețea și fiabilitatea listelor de alegători, deși, în unele cazuri, birourile de înregistrare a alegătorilor păreau a avea insuficient personal. Unii interlocutori ai MOA au menționat probleme potențiale cu privire la prezența alegătorilor deja decedați pe liste (de exemplu, persoane decedate în străinătate și absența certificatului de deces) și au exprimat necesitatea armonizării și simplificării procedurilor de înregistrare a alegătorilor.

---

³⁴ Registrul de Stat al Alegătorilor trebuie să conțină următoarele informații despre fiecare alegător: 1. numele complet; 2. data, luna și anul nașterii; 3. numărul de identificare de stat (IDNP); 4. adresa de domiciliu (țară, localitate, stradă, casă, apartament); 5. adresa de reședință (țară, localitate, stradă, casă, apartament); 6. seria și numărul documentului de identitate (act de identitate național, pașaport, carnet militar).

³⁵ https://promolex.md/wp-content/uploads/2019/09/RAPORT-nr.-2_MO-Promo-LEX_ALG-2019_Eng.pdf

³⁶ Articolul 45, alin. 1 din Codul Electoral.

Campania electorală și finanțarea campaniei

Campania electorală

Cetățenii Republicii Moldova, partidele și alte organizații socio-politice, blocurile electorale, candidații și reprezentanții autorizați ai candidaților au dreptul de a face campanie în urma înregistrării listei de partid sau a candidatului respectiv. În cazul alegerilor locale, partidele, blocurile electorale și candidații independenți se pot înregistra ca concurenți electorali.

Trebuie menționat că schimbările recente ale Codului Electoral au modificat definiția agitației electorale ca fiind acțiunile pregătitoare destinate diseminării informațiilor care conțin un „îndemn” de a vota cu scopul de a determina alegătorii să voteze pentru unii sau alți concurenți electorali³⁷. ENEMO apreciază această definiție ca fiind prea restrictivă și nu include numeroase cazuri care ar putea fi considerate ca agitație electorală.

Un alt amendament semnificativ este întoarcerea noțiunii de „zi de tăcere” și interdicția de a face agitație în ziua alegerilor prevăzută de lege. Conform articolului 52 din Codul Electoral, este interzisă agitația cu douăzeci și patru de ore înainte de ziua votării și în ziua alegerilor (cu excepția mesajelor de campanie deja plasate pe internet și a afișelor postate anterior înainte de această perioadă)³⁸.

ENEMO constată că legea interzice utilizarea simbolurilor și imaginilor de stat și străine pentru agitația electorală (precum și implicarea cetățenilor sau instituțiilor străine în campanii)³⁹. Această restricție poate fi considerată preliminar ca fiind disproporționată, limitând libertatea de exprimare (garantată de Constituție) și este în contradicție cu standardele internaționale⁴⁰.

Pe 7 octombrie, Guvernul a emis o declarație de presă cu o poziție puternică privind interzicerea funcționarilor publici și a oficialilor de a face agitație în timpul orelor de lucru⁴¹, care poate fi evaluată ca o reacție pozitivă a guvernului pentru a evita implicarea angajaților statului în campaniile electorale în timp ce aceștia își desfășoară atribuțiile.

Conform legii, candidații pot începe agitația în ziua următoare înregistrării lor oficiale de către CEC și CECE respective. Datorită faptului că datele oficiale de începere a agitației variază în funcție de data de înregistrare, perioada oficială de agitație variază de la candidat la candidat. Observatorii ENEMO, precum și interlocutorii misiunii au raportat cazuri de agitație timpurie cu candidați care încep campaniile lor înainte de a fi înregistrați oficial. ENEMO consideră că acest lucru limitează principiul egalității de șanse care nu este garantat în rândul participanților electorali. Cazurile de agitație timpurie au fost observate de observatori în mai multe zone, inclusiv în satele Susleni, Mana și Mărzești, unde candidații au început să distribuie materiale de campanie înainte de încheierea oficială a procesului de înregistrare.

---

³⁷ Articolul 1, Termeni Generali din Codul Electoral.

³⁸ Codul Contravențional care conține amenzi pentru agitație electorală în ziua alegerilor sau în ziua dinaintea alegerilor a fost modificat pe 4 octombrie: agitația electorală în ziua dinaintea zilei de vot sau în ziua alegerilor va fi sancționată cu amendă de 10-20 de unități convenționale pentru persoane fizice și o amendă de 40-50 de unități convenționale pentru persoane oficiale sau candidații electorali.

³⁹ Articolul 52 Alin. 8 din Codul Electoral.

⁴⁰ [Pactul Internațional pentru Drepturile Civile și Politice din 1966](#) (ICCPR) Articolele 19 și 25; [Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948](#), articolul 19; [Documentul de la Copenhaga din 1990](#), paragraful 7.7.

⁴¹ [Declarația oficială de presă](#) a Secretarului General al Guvernului, Andrei Spînu.

Rapoartele observatorilor ENEMO indică faptul că agitația a fost redusă în perioada respectivă, cu variații ale vizibilității în funcție de regiuni, dar cu o creștere progresivă cu zece zile înainte de alegeri. În general, campania electorală poate fi evaluată ca fiind pașnică și calmă, agitațiile fiind desfășurate în mare parte prin întâlniri mici ale comunității cu alegătorii, campanii din ușă în ușă, promovare pe social media și distribuirea materialelor tipărite în corturi sau alte locații.

Din cele 46 de partide politice înregistrate în Moldova, 21 participă la alegeri cu candidați și liste înregistrate. Cele mai vizibile campanii din întreaga țară au fost cele ale Partidului Socialist (PSRM), Blocul ACUM, Partidului Democrat (PD), Partidului Șor și Partidului European din Moldova.

Principalele teme de agitație se referă la infrastructură și dezvoltare economică locală, dar și ocuparea forței de muncă, reconstrucția infrastructurii, reforma educației, promite îmbunătățirea drumurilor și aprovizionarea cu apă, modernizarea transportului public și creșterea venitului cetățenilor (în primul rând pentru pensionari).

ENEMO constată că candidații pot face campanie liberă în general. Cu toate acestea, în raionul Orhei, de exemplu, interlocutorii ENEMO au declarat că se pune accentul pe distribuirea pliantelor și întâlnirilor directe cu alegătorii din cauza lipsei de spațiu publicitar în mai multe localități. Unii candidați independenți susțin că nu au suficiente resurse pentru publicitatea TV și radio și, deși în majoritatea zonelor, autoritățile locale au stabilit locații speciale pentru afișarea materialelor de campanie, reprezentanții partidelor au exprimat, de asemenea, critici cu privire la lipsa locurilor pentru campanie, de exemplu în Dondușeni. Ar trebui să existe preocupări cu privire la lipsa unui acces echitabil la spațiul pentru agitație pe panouri, deoarece limitează principiile de echitate pentru desfășurarea campaniilor.

În mai multe cazuri, observatorii au raportat materiale de campanie plasate în locuri nedesemnate și fără indicarea sursei de finanțare (cu încălcarea legii). Astfel de cazuri au fost raportate la Rezina, de exemplu, și în puține cazuri, au fost observate afișe de campanie în locuri neautorizate din capitală și, de exemplu, în Strășeni și Ștefan Vodă. În cazuri izolate, observatorii au observat materiale de campanie deteriorate în localitățile din împrejurimea Chișinăului.

Au fost semnalate și cazuri de „PR negru”, știri false și discursuri discriminatorii, în special prin utilizarea activă a conturilor anonime de social media agitație negativă vizată împotriva politicienilor.

În cazuri izolate, observatorii au raportat acuzații de utilizare abuzivă a resurselor administrative, și anume de către primari anterior în funcție, care devin candidați la realegere. Conform legii, primarii în funcție ar trebui să demisioneze atunci când devin candidați. Cu toate acestea, se presupune că mai mulți primari în astfel de situație și-au transferat în mod oficial competențele către primarii temporar desemnați, între timp încă folosind resurse municipale pentru nevoile lor (spații, birouri, lucrări ale municipalităților etc.)⁴²⁴³. Misiunea ENEMO a remarcat, de asemenea, președintele în funcție făcând agitație electorală în favoarea PSRM, susținând un candidat la consiliul municipal Chișinău. ENEMO

---

⁴² Articolul 52 alineatul 7 din Codul Electoral prevede: „Candidații nu pot utiliza mijloace și bunuri publice (resurse administrative) în timpul campaniilor electorale, în timp ce autoritățile / instituțiile publice și alte instituții conexe nu pot trimite / acorda bunuri publice sau alte beneficii către candidați decât dacă contractul este încheiat în acest scop, oferind condiții egale tuturor candidaților”.

⁴³ Astfel de cazuri au fost raportate de către observatorii ENEMO din Gagauzia, Basarabeasca și Taraclia, de exemplu.

consideră că aceste activități fac neclară delimitarea între cei în funcție și candidați și afectează principiul egalității de șanse la alegeri.

Se prevede o creștere a intensității agitației electorale în săptămâna dinaintea alegerilor. ENEMO evaluează ca un risc potențial cazurile de agitație ascunsă în ziua alegerilor, în parte datorită modificărilor recente ale legii care interzic campaniile în ziua dinaintea alegerilor și în ziua votării.

Finanțarea Campaniei

Mai multe modificări au fost efectuate la Codul Electoral în august 2019 referitoare la modalitatea de finanțare a partidelor și a campaniilor electorale.

Principalele modificări includ permisiunea donațiilor financiare din partea cetățenilor Republicii Moldova care se află în afara granițelor RM⁴⁴, care este în conformitate cu recomandările anterioare ale ENEMO și poate fi evaluată pozitiv, deoarece ridică o „restricție disproporționată în ceea ce privește participarea politică”. Plafioanele donațiilor către candidați și partidele politice au fost reduse⁴⁵, iar partidelor politice li se permite să accepte donații din fondurile lor electorale doar la începutul campaniei electorale (spre deosebire de începerea procesului electoral anterior)⁴⁶. În plus, interdicția acordării de sprijin financiar sau material de către persoanele juridice partidelor și campaniilor electorale a fost consolidată prin lege, în cazurile în care au încheiat contracte de achiziții cu mai puțin înainte de alegeri (mărit de la un an înaintea alegerilor anterior).

Conform legii⁴⁷, veniturile și cheltuielile concurenților electorali trebuie să fie transferate în conturi bancare specializate (cont bancar cu mențiunea Fond electoral). Bani din Fondul electoral pot fi folosiți de concurenții electorali numai după înregistrarea acestora de către CEC sau de către CECE, în cazul candidaților independenți⁴⁸. Partidele politice și candidații au dreptul să primească donații în perioada electorală numai în contul Fondul electoral. Sunt permise contractarea creditelor oferite de stat pentru susținerea partidelor politice și a candidaților, în condițiile prevăzute la articolul 40 din Codul electoral.

Concurenții electorali care reprezintă partidele politice și blocurile electorale, precum și candidații independenți, sunt obligați să prezinte la CEC un raport privind mijloacele financiare și cheltuielile acumulate în campaniile electorale în termen de 3 zile de la deschiderea Fondului electoral; ulterior o dată pe săptămână (pentru partide și blocuri electorale) și o dată la două săptămâni pentru

---

⁴⁴ Modificarea legii stabilește diferite plafoane pentru donațiile făcute de cetățenii Republicii Moldova cu venituri obținute din străinătate. De exemplu, trei salarii medii lunare pentru cetățenii RM care dețin o funcție publică, funcționari publici sau angajați ai organizațiilor publice (plafonul donațiilor nu trebuie să depășească 10% din veniturile lor anuale și nici nu trebuie să depășească șase salarii medii lunare în anul respectiv). Aceleași prevederi au fost incluse în Legea nr. 294/2007 a partidelor politice privind donațiile făcute unuia sau mai multor partide politice pe perioada unui an bugetar.

⁴⁵ În conformitate cu modificările legale din august 2019, plafioanele donațiilor făcute de o persoană fizică pentru o campanie electorală au fost reduse de la 50 la șase salarii medii lunare în anul respectiv, și de la 100 la 12 salarii medii lunare în cazul persoanelor juridice.

⁴⁶ Articolul 41 din Codul electoral, secțiunea d) precizează că plafonul fondurilor care pot fi transferate concurenților electorali în conturile Fondurilor electorale este stabilit în lege la 0,05% din veniturile bugetului de stat pentru anul respectiv, iar plafonul maxim pe circumscripție este determinat de CEC prin înmulțirea unui coeficient stabilit (calculat prin împărțirea plafonului general cu numărul total de alegători din țară) cu numărul alegătorilor din circumscripția respectivă.

⁴⁷ Articolul 41, alin. 2(a) Codul Electoral.

⁴⁸ Articolul 41, alin. 2(i) Codul Electoral.

candidații independenți. Rapoartele trebuie publicate pe site-ul oficial al CEC în termen de 48 de ore de la recepționarea acestora de la partide și a blocurile electorale. Pentru candidații independenți, CECEurile sunt responsabile pentru publicarea acestor rapoarte pe paginile web ale administrațiilor publice locale respective în termen de 48 de ore.

În toate cazurile, rapoartele cu privire la finanțarea campaniilor electorale pentru întreaga perioadă electorală ar trebui să fie transmise CEC de către concurenții electorali, cel târziu cu două zile înainte de ziua alegerilor. Rapoartele trebuie publicate pe pagina oficială a CEC în termen de 48 de ore.

CEC și CECEurile de nivel I și II sunt responsabile pentru supravegherea finanțării campaniilor electorale. Aceștia primesc rapoartele financiare ale concurenților electorali, verifică exactitatea acestora, respectarea cerințelor cadrului legal și pot aplica sancțiuni (sub formă de avertismente, amenzi, confiscarea fondurilor, proceduri contravenționale, suspendarea finanțării publice și anularea înregistrării concurentului electoral). Alte entități competente, cum ar fi instanțele de judecată, pot impune sancțiuni concurenților în cazurile de deschidere a dosarelor penale sau administrative.

ENEMO evaluează în mod preliminar că atât cadrul legal, cât și cerințele pentru finanțarea campaniilor sunt în general în conformitate cu recomandările Comisiei de la Veneția și GRECO⁴⁹. Cu toate acestea, ENEMO constată lipsa unor mecanisme eficiente de supraveghere și verificare sistematică de către CEC a discrepanțelor dintre sumele raportate și campaniile desfășurate de concurenții electorali.

Interlocutorii ENEMO și-au exprimat, de asemenea, îngrijorarea cu privire la riscurile „finanțării din umbră” a campaniilor electorale, și anume: a sumelor considerabile de fonduri care nu sunt raportate. Unele dintre aceste afirmații au fost mediatizate intens de mass-media și, indiferent dacă aceste cazuri sunt cercetate și confirmate ca fiind fapte sau nu, pot afecta nivelul de încredere ale alegătorilor în corectitudinea procesului electoral.

Contestații și căile de atac

Procesul de contestare și căile de atac ale acestora sunt reglementate, în primul rând, de Codul electoral, Regulamentele Comisiei Electorale Centrale pentru soluționarea reclamațiilor în perioadele electorale⁵⁰ și deciziile CEC. Alegătorii și concurenții electorali pot depune Contestații împotriva acțiunilor/inacțiunilor și deciziilor adoptate de organele de gestionare a alegerilor, precum și a acțiunilor/inacțiunilor concurenților sau chiar mass mediei.

Contestațiile împotriva acțiunilor/inacțiunilor sau deciziilor organelor electorale pot fi contestate în judecată numai după ce au fost depuse anterior la organul ierarhic superior celui care acționează/inacționează sau decizia este contestată. ENEMO remarcă faptul că Codul electoral⁵¹ nu

---

⁴⁹ Grupul Statelor împotriva Corupției (GRECO) a fost format în 1999 de Consiliul Europei pentru a monitoriza respectarea standardelor anticorupție ale statelor-membre organizației.

⁵⁰ [Regulamentul privind examinarea și soluționarea litigiilor electorale către organele electorale în perioada electorală](#), aprobat prin Decizia CEC nr. 3353, din 20.07.2010.

⁵¹ Articolul 71, alin. 1 Codul Electoral.

excluse tratarea paralelă a Contestațiilor la organele electorale și instanțele de judecată, întrucât depunerea plângerilor la o instanță nu depinde de organul ierarhic superior care o soluționează, ci doar de depunerea acestora.

Contestațiile împotriva acțiunilor/inacțiunilor CEC ar trebui depuse la Curtea de Apel din Chișinău, în timp ce cele împotriva Birourilor Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV) în ziua alegerilor ar trebui înaintate direct instanței de judecată sub jurisdicția căreia se află Biroul. Contestațiile cu privire la finanțarea campaniilor sunt depuse la CEC sau la CECEurile relevante, în cazul candidaților independenți⁵², cele referitoare la reflectarea campaniei electorale de către difuzorii de media în cadrul Consiliului Coordonator al Audiovizualului și împotriva mass-media tipărită sau online la instanțele judecătorești. Termenul de depunere a Contestațiilor este de trei zile de la data emiterii deciziei sau de la data la care partea afectată a luat cunoștință de inacțiune. Membrii organelor de gestionare a alegerilor nu pot depune contestații, doar reprezentanții candidaților în cadrul organului respectiv sau persoanele autorizate de către candidat printr-o scrisoare de împuternicire. Dacă organul la care a fost depusă plângerea constată că plângerea nu este sub jurisdicția lor, acestea trebuie să o transmită autorității corespunzătoare în termen de două zile de la primirea acesteia.

Termenul de soluționare a contestațiilor este de trei zile⁵³, cu excepția plângerilor împotriva deciziilor sau acțiunilor/inacțiunilor CEC, care pot fi analizate timp de cinci zile⁵⁴, dar în orice caz nu mai târziu de ziua alegerilor. Ultima instanță de atac este Curtea Supremă de Justiție.

Potrivit paginii lor web oficiale, începând cu 11 octombrie, CEC a primit 22 de reclamații și a examinat 18 dintre acestea⁵⁵. CEC a emis o decizie cu privire la șase dintre plângeri, iar pe zece cazuri, fie a transmis plângerea către organul competent pentru soluționarea acestora, fie le-a returnat reclamantului fără a emite o decizie, în timp ce o reclamație a fost retrasă de reclamant. Doar într-un caz, CEC s-a pronunțat în favoarea reclamantului, în timp ce în toate celelalte cazuri a respins plângerea. Șapte dintre plângeri au considerat neînregistrarea candidaților, toate fiind respinse⁵⁶. MOA a fost înștiințată despre cel puțin 29 de plângeri depuse la organele electorale la nivel inferior, majoritatea lor ridicând îngrijorări cu privire la înregistrarea candidaților⁵⁷. Pe baza informațiilor primite până în prezent, ENEMO consideră că nu există o înțelegere adecvată a procesului de plângeri,

---

⁵² Articolul 71, alin. 6 Codul Electoral.

⁵³ Articolul 73 din Codul Electoral.

⁵⁴ Contestațiile depuse la Consiliul Audiovizualului ar trebui, de asemenea, soluționate în termen de cinci zile.

⁵⁵ Într-un caz, CEC a combinat două Contestații și a stabilit o Hotărâre pentru ambele.

⁵⁶ Unul dintre cazurile de refuz de înregistrare a candidaților care a fost mediatizat intens și a fost în atenția atât a mass mediei, cât și a publicului a fost cel al lui Ruslan Codreanu, care a prezentat cererea de a fi înregistrat ca și candidat independent la funcția de primar al Chișinăului. Cererea a fost refuzată de CECEM nr. 1, deoarece o serie de semnături de susținere au fost considerate invalide pentru greșeli tehnice. Codreanu a atacat decizia CECEM în prima instanță, după ce CEC a respins Contestația. Prima instanță a menținut decizia CECEM, dar decizie revizuită de Curtea de Apel, deschizând astfel posibilitatea ca decizia inițială a CECEM să fie revizuită. Cu toate acestea, acesta din urmă a atacat hotărârea la Curtea Supremă de Justiție, care a anulat decizia Curții de Apel și a hotărât să mențină decizia primei instanțe.

⁵⁷ Un candidat independent s-a plâns la CECER 36 (UTA Găgăuzia) despre decizia CECER 36/1 de a nu-l înregistra din cauza numărului insuficient de semnături colectate. Potrivit acestuia, nu a reușit să colecteze suficiente semnături suplimentare, din moment ce CECER i-a oferit o singură fișă suplimentară pentru colectarea semnăturilor, limitându-i oportunitatea de a colecta suficiente semnături de rezervă (doar 3,8% dintre semnăturile suplimentare ar putea fi colectate din cauza numărului limitat de foi). Procesul de verificare a semnăturii a respins o serie de semnături, ceea ce a determinat candidatului să i se refuze înregistrarea.

a contestațiilor și a termenelor de finalizare a acestora din partea concurenților, ceea ce a dus adesea la refuzul plângerilor din motive procedurale, fără a fi examinate⁵⁸.

Media⁵⁹

Mediul mass media este divers, cu un număr relativ mare de difuzorii de media și o penetrare mare a internetului, în timp ce presa scrisă este în scădere. Deși televiziunea rămâne sursa principală de informații politice, media online, inclusiv social media, reprezintă o sursă din ce în ce mai proeminentă de știri, iar utilizarea lor în scopuri de campanii electorale pare a fi în creștere, fie ca o modalitate de comunicare directă cu alegătorii, fie ca o platformă de publicitate politică vizată.

Având în vedere numărul tot mai mare de utilizatori de rețele sociale și extinderea influenței rețelelor sociale, partidele politice și candidații se bazează considerabil pe rețelele sociale pentru diseminarea ideilor, programelor și opiniilor lor. Interlocutorii MOA ENEMO și-au exprimat îngrijorarea cu privire la difuzarea online a știrilor false despre campanii și efectele acestora asupra procesului electoral actual. De asemenea, au exprimat îngrijorări legate de transparența publicității online.

Cerințele legale pentru acoperirea mass-media a campaniilor electorale, care includ obligația de a oferi o acoperire echitabilă, echilibrată și imparțială și condiții egale pentru publicitatea plătită, sunt stabilite în Codul Electoral⁶⁰. Conduita furnizorilor de media este reglementată de Codul Serviciilor Media Audiovizuale⁶¹ și de reglementările relevante ale CEC. CEC a adoptat Regulamentul privind conduita mediatică pentru acoperirea campaniei electorale pentru alegerile locale din 20 octombrie pe 22 august⁶².

Furnizorii de media au avut obligația de a transmite Consiliului Audiovizualului politicile lor editoriale pentru campania electorală⁶³ și tipurile de acoperire pe care le-ar conduce⁶⁴, obligație pe care majoritatea au respectat-o în termen⁶⁵. Furnizorii de media raportează către CCA, săptămânal, volumul emisiunilor săptămânale de campanie.

Pe lângă declarațiile proprii ale furnizorilor de media, CCA monitorizează conduita a șase emisiuni, patru posturi de televiziune și două posturi de radio⁶⁶ cu acoperire națională în timpul campaniei electorale și va emite un raport asupra conduitei lor la fiecare zece zile⁶⁷ de-a lungul campaniei. În timp ce monitorizarea se desfășoară 24 de ore, ceea ce este în conformitate cu recomandările anterioare ale ENEMO, numărul de furnizori de media monitorizați este foarte scăzut și omite o serie

---

⁵⁸ De exemplu, plângerile fiind depuse la instituția de competență căruia nu ține soluționarea, plângerile care sunt depuse după termenul legal.

⁵⁹ Misiunea de Observare Internațională a Alegerilor ENEMO nu a realizat activități de monitorizare a activităților media. Constatările și concluziile din acest capitol sunt realizate ca urmare a întâlnirilor cu mai mulți interlocutori care lucrează în domeniul media din Moldova și monitorizează activitatea entității responsabile de monitorizarea activității media (Consiliul Coordonator al Audiovizualului).

⁶⁰ Articolul 69, Codul Electoral.

⁶¹ [CODUL Serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova](#), adoptat în cadrul legii 174, din 8 Noiembrie și care a intrat în vigoare pe 1 ianuarie 2019.

⁶² [Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile locale generale din 20 octombrie din Republica Moldova](#), adoptat de către CEC prin Hotărârea nr. 2587, din 22 august 2019.

⁶³ Articolul 70, alin. 2, Codul Electoral.

⁶⁴ De exemplu, dezbateri, activități de acoperire a campaniei, publicitate.

⁶⁵ Doar doi furnizori de media nu au transmis politica editorială și au fost sancționați de CCA pe 13 septembrie

⁶⁶ Moldova 1, Moldova 2, Prime, Canal 2, Radio Moldova și Radio Moldova Tineret

⁶⁷ 20-29 septembrie, 30 septembrie – 9 octombrie, 10-20 octombrie

de emisiuni importante, ceea ce reduce considerabil rolul pe care acest organism ar trebui să îl joace în monitorizarea conduitei furnizorilor de media. În perioada de monitorizare cuprinsă în acest raport, CCA a examinat rezultatele monitorizării pentru perioada 20-29 septembrie și a solicitat furnizorilor de media să respecte legislația în timp ce acoperă campania electorală⁶⁸.

CCA este, de asemenea, responsabilă de audierea și judecarea plângerilor cu privire la comportamentul furnizorilor de media în timpul campaniei, în timp ce reclamațiile privind presa tipărită pot fi depuse la instanțe. Până în prezent, CCA s-a pronunțat asupra unei plângeri, care a fost respinsă.

Reprezentarea de gen

Cadrul legal actual pentru alegeri conține câteva dispoziții care vizează îmbunătățirea reprezentării de gen. Dispoziția privind asigurarea reprezentărilor echilibrate între femei și bărbați în lista de candidați printr-o cotă obligatorie de 40 la sută pentru fiecare gen a fost completată cu modificări recente ale Codului Electoral, cu obligația de a avea cel puțin patru candidați de fiecare gen la fiecare zece nume din listă⁶⁹, urmărind să abordeze clasamentul femeilor candidate în poziții care nu câștigă în listă. Deși evaluează amendamentul ca fiind un pas pozitiv, ENEMO consideră că este insuficient pentru a asigura o reprezentare adecvată a cotei de gen.

Conform legii, nerespectarea cotei de cerințe de gen ar trebui să conducă la respingerea listei de candidați. Cu toate acestea, un număr de CECE au înregistrat liste care, la momentul depunerii și acceptării, nu îndeplineau cota de gen pentru consiliile locale⁷⁰. La 28 septembrie a fost depusă o plângere la CEC împotriva deciziilor celor zece CECE de nivel II, în care se menționează o serie de liste care nu respectau cerințele de cotă de gen și solicitau anularea acestora. CEC nu a emis nicio decizie oficială privind plângerea, întorcând-o reclamantului fără să judece cazul în fond. Cu toate acestea, în răspunsul oferit reclamantului, CEC a scris că toate deciziile menționate în plângere respectă cerințele legale prevăzute în Codul electoral⁷¹.

ENEMO remarcă faptul că, spre deosebire de alegerile parlamentare, nu există mecanisme de discriminare pozitivă pentru femeile candidați în procesul de colectare a semnăturilor, iar acestea trebuie să colecteze același număr de semnături ca și candidații bărbați. Aproximativ 25 la sută dintre candidații la primărie sunt femei⁷².

---

⁶⁸ La data publicării acestui Raport, Raportul de monitorizare nu este accesibil pe pagina web a CCA.

⁶⁹ Articolul 46, alin. 3, Codul Electoral. O prevedere specială pentru alegerile locale din 20 octombrie a fost adoptată cu Legea 113/2019 (art. VII), prin care un număr de trei candidați pentru fiecare zece nume ar trebui să fie de la fiecare gen, menținând în același timp cota de 40 la sută pentru ambele sexe.

⁷⁰ Anume, în cazurile în care 40% din numărul total de candidați din listă nu era integrat, CECE-urile au acceptat o listă rotunjind numărul până la cel mai apropiat număr întreg (de exemplu, dacă un partid a prezentat o listă cu 18 candidați, cota de gen de 40% ar fi 7,2 candidați. În acest caz, pentru a îndeplini obligația legală de cel puțin 40% din fiecare sex, lista ar trebui să conțină cel puțin 8 candidați de la fiecare gen. Cu toate acestea, CECE-urile au liste înregistrate cu doar 7 femei candidate.

⁷¹ [Scrisoarea CEC nr.8/1282](#) din 2 octombrie 2019 către Ion Calmic (contestatar).

⁷² Potrivit informației prezentate de site-ul Comisiei Electorale Centrale.

Comisia Electorală Centrală este formată din nouă membri, toți fiind bărbați. Cu toate acestea, femeile sunt extrem de angajate în CECE-uri și predomină în mare parte ca membri ale Birourilor Electorale ale Secțiilor de Votare inclusiv în funcțiile de președinte, vicepreședinte și secretar.

MOA nu a observat mesaje de campanie care vizează în mod special politicile pentru femei, în timp ce rapoartele de monitorizare ale organizațiilor autohtone au arătat o prezență scăzută a femeilor în știri legate de campanie.

Minorități Naționale

Legea națională definește persoanele din minoritățile naționale ca persoane fizice care au reședința pe teritoriul Moldovei, sunt cetățeni, au particularități etnice, culturale, lingvistice și religioase care le disting de majoritatea moldovenilor - origine etnică⁷³. Un număr relativ mare de organizații minoritare sunt înregistrate.

Deși toate deciziile CEC sunt publicate în limba de stat, traducerea în rusă este, de asemenea, oferită, dar nu în timp util (uneori cu întâzieri de până la 10 zile). Buletinele de vot sunt tipărite în limba de stat și rusă⁷⁴. În ceea ce privește educația alegătorilor în limbile minorităților, CEC a publicat videoclipuri în limbile rusă, ucraineană, găgăuză și romă.

Guvernul a adoptat un Plan de acțiune⁷⁵ pentru susținerea populației de origine romă din Republica Moldova pentru anii 2016-2020. Cu toate acestea, potrivit unor interlocutori, nu a fost alocată finanțare bugetară sau realizate măsuri de implementare în cadrul acestui plan de acțiune până săptămâna trecută, când a avut loc prima ședință a grupului interministerial. Potrivit interlocutorilor ENEMO, romii sunt în special subreprezentati în procesul electoral. În total din 250.000 de candidați care au participat la aceste alegeri, doar 50 sunt etnici romi și doar 16 dintre ei sunt femei⁷⁶. Mai multe ONG-uri lucrează în cadrul unui proiect⁷⁷ care vizează încurajarea și susținerea participării romilor la alegeri.

Incluziunea persoanelor cu dizabilități

Legea „Cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități” garantează, printre altele, că statul va asigura persoanelor cu dizabilități dreptul și oportunitatea de a alege și de a fi aleși, precum și dreptul la o modalitate adecvată, accesibilă de înțelegere a procedurilor și materialelor de vot (implementarea acordurilor alternative de vot). De asemenea, garantează dreptul de a-și exprima alegerea prin vot secret la alegeri și referendumuri, fără intimidarea dreptului la libera exprimare a

---

⁷³ [Legea Nr. 382, din 19.07.2001](#), „Cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor.

⁷⁴ Pentru alegerile din 20 octombrie 2019, CEC a printat 7,8 milioane de buletine de vot, dintre care 6,104,000 în limba română și 1,688,000 în limba rusă.

⁷⁵ Decizia Integrală poate fi citită [aici](#).

⁷⁶ Coaliția „Vocea Romilor”

⁷⁷ Declarația Coaliției pentru Alegeri Libere și Corecte în Moldova, implementată de Fundația Est-Europeană, în parteneriat cu Centrul de Parteneriat pentru Dezvoltare, Pilgrim Demp și Tarna Rom.

voinței în calitate de alegători și, în acest scop, dacă este necesar și la cerere, le permite să fie asistate de o persoană la alegerea lor.

Ultimele date publicate de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, numărul total de persoane cu dizabilități reprezintă 183.415 persoane, reprezentând aproximativ 5,2% din totalul populației. Conform Rapoartelor Ombudsmanului, aproximativ 46% din clădirile publice (spații ale instituțiilor și autorităților publice, organe de aplicare a legii, instanțe etc.) au respectat până la o anumită măsură condițiile de accesibilitate stabilite pentru persoanele cu dizabilități de mobilitate.

În ceea ce privește participarea persoanelor cu dizabilități la procesul electoral, CEC a întreprins unele etape în această direcție, cum ar fi publicarea materialelor video, unde persoanele cu dizabilități sunt încurajate să participe la procesul electoral în calitate de alegători și candidați⁷⁸.

Majoritatea secțiilor de votare sunt situate la parterul școlilor și al altor instituții publice, în timp ce majoritatea Comisiilor Electorale de nivel I și II sunt situate la etaje superioare și, ca atare, nu sunt în principal accesibile persoanelor cu dizabilități. Potrivit mai multor interlocutori din administrația locală, municipalitățile nu au o linie bugetară specifică pentru nevoile electorale (chiar dacă au anumite obligații în acest sens) și nu au suficiente resurse pentru a instala rampe pentru Birourile Electorale ale Secțiilor de Votare.

Mai multe ONG-uri de profil lucrează la abilitarea persoanelor cu dizabilități⁷⁹ și mai mulți interlocutori au subliniat că aceste alegeri nu sunt inclusive, doar 11 persoane cu dizabilități sunt angajate în cadrul alegerilor din totalul de 170.000 de persoane cu dizabilități care trăiesc în țară. Observatorii ENEMO au raportat că persoanele cu dizabilități sunt rareori abordate în campania electorală.

Observatori

Observatori naționali

În conformitate cu legislația Republicii Moldova, observatorii naționali ar trebui acreditați de CECE pentru fiecare secție de votare unde intenționează să monitorizeze⁸⁰. De asemenea, candidații beneficiază de dreptul de a desemna persoane acreditate să monitorizeze alegerile. În caz de respingere a unei cereri de acreditare din partea CECE, concurentul electoral respectiv trebuie notificat cu o decizie motivată cu privire la justificarea refuzului. Decizia poate fi atacată în instanță.

CEC are mandatul de a emite decizii privind înregistrarea organizațiilor naționale (definite, în cadrul legii, ca asociații publice) care intenționează să respecte alegerile. Ca o condiție în conformitate cu legea, aceste asociații publice ar trebui să monitorizeze, în conformitate cu statutul lor, să protejeze drepturile omului și valorile democratice.

---

⁷⁸Video postate de CEC pe website pe 23 septembrie la acest [link](#).

⁷⁹ Coliția Civică pentru Alegeri Libere și Corecte, ONG Infonet, ONG „Pro Altruist”.

⁸⁰ Articolul 68, alin. 1.

Observatorii acreditați de CEC au dreptul să monitorizeze pe întreg teritoriul Republicii Moldova, în timp ce observatorii înregistrați de CECE pot să activeze doar în zona entității care i-a acreditat.

ENEMO menționează, în acest context, Decizia CEC nr. 2637 privind Reglementarea Statutului Observatorilor și Acreditarea lor ca o modificare pozitivă, în special punctul 19 din regulament⁸¹, întrucât ridică interdicția observatorilor naționali de a întocmi rapoarte înainte de închiderea urnei⁸². De asemenea, Decizia CEC a simplificat procedurile de acreditare a observatorilor autohtoni, permițând înregistrarea fără a depune declarații individuale privind nedivulgarea datelor cu caracter personal.

În total, 8 organizații au acreditat observatori naționali pentru a monitoriza alegerile, însumând 1081 observatori în total⁸³. Potrivit observatorilor ENEMO, nu au fost raportate cazuri de presiune asupra observatorilor societății civile.

Observatori Internaționali

Observatorii internaționali sunt acreditați de CEC și au dreptul de a monitoriza procesele electorale în întreaga țară și în toate secțiile de votare⁸⁴. Drepturile lor sunt identice cu cele ale observatorilor naționali, cu excepția dreptului de a depune plângeri privind neregulile înregistrate, ceea ce este în conformitate cu practicile internaționale.

În total, CEC a acreditat observatori internaționali din 28 de organizații, pentru un total de 96 de observatori.⁸⁵ Cu toate acestea, ENEMO remarcă nivelul scăzut de prezență al misiunilor

---

⁸¹ Anterior, formularea ambiguă din punctul 19 din Regulamentul privind statutul observatorilor și acreditarea acestora menționa, printre altele, obligația observatorilor de a nu face nicio declarație înainte de închiderea sondajelor. Modificările furnizate prin Decizia nr. 2637 au eliminat această obligație. Dacă ar fi să interpretăm literalmente, acest punct al Regulamentului s-ar putea spune că s-a încercat folosirea acestei prevederi în cadrul alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019, pentru a împiedica observatorii să își prezinte constatările la orice etapă a procesului electoral.

⁸² În condițiile în care acestea nu constituie campanii electorale.

⁸³ Potrivit paginii web a CEC, aceste organizații sunt Promo-LEX (1025 observatori), Reprezentantul Institutului Național Democrat SUA în Moldova (14 observatori), ONG Fundația Est-Europeană în Moldova (10 observatori), Institutul Internațional Republican al SUA reprezentant în Moldova (8 observatori), ONG-ul „MIRAD” (14 observatori), Ambasada Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord în Republica Moldova (7 observatori), Ambasada Republicii Turce în Moldova (2 observatori) și Ambasada Regatului Olandei în Republica Moldova (1 observator)

⁸⁴ Articolul 68, alin. 5

⁸⁵ Pe lângă organizațiile interne, unele organizații internaționale au acreditat observatorii naționali (cetățeni ai Republica Moldova) să monitorizeze alegerile. Potrivit paginii web a CEC, aceste organizații/delegații sunt Filiala din Chișinău a IIMDD AIP CSI (3 observatori), Consiliul Adunării Interparlamentare a statelor membre CSI (2 observatori), Ambasada Republicii Franceze în R. Moldova (4 observatori), Ambasada Federației Ruse în R. Moldova (15 observatori), Ambasada Ungariei în R. Moldova (3 observatori), Ambasada Suediei în R. Moldova (3 observatori), Ambasada Lituaniei în R. Moldova (4 observatori), Ambasada Republicii Italiene în R. Moldova (4 observatori), Ambasada Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord în R. Moldova (3 observatori), Comisia Centrală pentru alegeri și conduită a referendumurilor republicane Belarus (2 observatori), Comisia Electorală Centrală Lituană (2 observatori), Comisia Electorală de Stat Croația (2 observatori), Comisia Electorală Națională Estonia (2 observatori), Comisia Electorală Centrală Letonia (2 observatori), Comisia Electorală Centrală Georgia (3 observatori), Institutul Național Democrat SUA în R. Moldova (2 observatori), Adunarea Parlamentară a Organizației Economice a Mării Negre (5 observatori), Ministerul Afacerilor Interne Austria (1 observator), Comisia Electorală Centrală Kazahstan (1 observator), Centrul pentru Dezvoltarea Sistemelor Electorale, Reformele și Instruire Georgia (1 observator), Ambasada Republicii Poloneze (3 observatori), Ambasada Republicii Turce în Moldova (7 persoane), Ambasada Regatului Olandei în R. Moldova (1 observator), Comisia Electorală Centrală Azerbaidjan (2 observatori), Comisia Electorală Centrală Federația Rusă (1 observator), Consiliul Electoral Suprem Turcia (2 observatori), Autoritatea Electorală Permanentă a României (2 observatori) și ENEMO (13 observatori)

internaționale pentru alegerile locale, în afară de delegațiile și ambasadere internaționale. Misiunea ENEMO va fi singura MOA care va respecta întregul proces electoral, în conformitate cu practicile și metodologia internațională.

De asemenea, ENEMO ridică îngrijorări cu privire la întârzierile în acreditarea observatorilor săi, CEC întârziind procesul și depășind termenul legal de acreditare⁸⁶. De asemenea, ENEMO remarcă faptul că instituțiile statului, altele decât CEC, sunt implicate în procesul de acreditare a observatorilor internaționali, ceea ce este în contradicție cu cele mai bune practici internaționale⁸⁷.

Despre ENEMO

Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO) este o organizație internațională non-guvernamentală care reprezintă o rețea a organizațiilor civice neguvernamentale naționale, fondată la 29 septembrie 2001 în Opatița, Cțorația. ENEMO este alcătuită din 21 organizații de monitorizare naționale din 17 țări din Europa Centrală și de Est și din Asia Centrală, inclusiv două state ale Uniunii Europene.

ENEMO urmărește să sprijine interesul comunității internaționale de a promova democrația în regiune prin evaluarea proceselor electorale și a mediului politic și oferind rapoarte de observație corecte și imparțiale. Misiunile internaționale de observare ale ENEMO folosesc referințe și standarde internaționale pentru alegerile democratice pentru a evalua procesul electoral și cadrul legal al țării gazdă. ENEMO și toate organizațiile sale membre au aprobat Declarația din 2005 a Principiilor pentru Observarea Alegerilor Internaționale și Declarația Principiilor Globale pentru Observarea și Monitorizarea Alegerilor Nepartizane de către Organizațiile Cetățenești. Fiecare observator ENEMO a semnat Codul de Conduită pentru Observatorii Electorali Internaționali.

Organizațiile membre ENEMO au monitorizat peste 250 de alegeri naționale și au instruit peste 240.000 de observatori.

Până în prezent, ENEMO a organizat 30 de misiuni de observare a alegerilor internaționale în opt țări: Moldova 2019, Alegerile Locale; Ucraina 2019, Alegeri Parlamentare Anticipate; Ucraina 2019, Alegeri Prezidențiale; Moldova 2018-19, Alegeri Parlamentare; Armenia 2018, Alegeri Parlamentare Anticipate; Moldova 2016, Alegeri Prezidențiale; Ucraina 2015, Alegeri Locale Regulare; Ucraina 2014, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2014, Alegeri Prezidențiale; Ucraina 2013 - Reluarea Alegerilor Parlamentare 2012 în 5 CECE-uri; Kosovo 2013, Alegeri Locale, primul tur; Ucraina 2012, Alegeri Parlamentare; Kosovo 2011, Reluarea Alegerilor Parlamentare; Kosovo 2010, Alegeri Parlamentare; Kârgâzstan 2010, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2010, Alegeri Prezidențiale, turul doi; Ucraina 2010, Alegeri Prezidențiale, primul tur; Kosovo 2009, Alegeri Locale; Moldova 2009, Alegeri Parlamentare; Georgia 2008, Alegeri Prezidențiale; Kârgâzstan 2007, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2007, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2006, Alegeri Locale la Poltava, Kirovograd și Chernihiv; Ucraina 2006, Alegeri Parlamentare; Kazahstan 2005, Alegeri Prezidențiale; Albania 2005, Alegeri Parlamentare; Kârgâzstan 2005, Alegeri Prezidențiale; Kârgâzstan 2005, Alegeri Parlamentare; Ucraina 2004, Alegeri Prezidențiale, turul doi; Ucraina 2004, Alegeri Prezidențiale.

Organizațiile membre ENEMO sunt: *Centrul pentru Inițiative Civice CCI, Bosnia și Herțegovina; Centrul pentru Tranziție Democratică - CDT, Muntenegru; Centrul de Monitorizare și Cercetare - CeMI, Muntenegru; Centrul pentru Alegeri Libere și Democrație - CeSID, Serbia; În Apărarea Drepturilor Alegătorilor „GOLOS”, Rusia; GONG, Cțorația; Societatea Internațională pentru Alegeri Corecte și Democrație - ISFED, Georgia; Asociația KRIIK, Albania; Asociația*

---

⁸⁶ Punctul 13 din Regulamentul privind statutul observatorilor și acreditarea acestora din partea CEC prevede că o decizie privind acreditarea sau refuzul de a acredita pentru observatorii internaționali ar trebui luată în termen de zece zile. Observatorii ENEMO au fost acreditați 17 zile calendaristice (13 zile lucrătoare) după ce au depus cererea.

⁸⁷ [Declarația din 2005 a Principiilor ONU pentru Observarea Alegerilor Internaționale](#) prevede că țara care organizează alegerile ar trebui să ia următoarele acțiuni: „Garantează acreditarea completă, la nivel național (adică eliberarea oricărui identificator sau document necesar pentru monitorizarea alegerilor) pentru toate persoanele selectate să fie observatori sau alți participanți la misiunea de observare a alegerilor internaționale, atâta timp cât misiunea respectă cerințele clare, rezonabile și nediscriminatorii pentru acreditare”(punctul 12, g.) și „Garantează că nici o guvernare, securitate sau autoritate electorală nu va interveni în activitățile misiunii internaționale de observare a alegerilor”(punctul 12, h.).

Cetățenilor MOST, Macedonia; Promo-LEX, Moldova; OPORA, Ucraina; Societatea pentru Cultura Democrată SDC, Albania; Centrul Internațional Anticorupție Transparență (TIAC), Armenia; Centrul de Monitorizare a Alegerilor și Studii Democratice (EMDS), Azerbaidjan; Belarussian Helsinki Committee (BHC), Belarus; FSCI, Kazahstan; Institutul Democrat Kosovo (KDI), Kosovo; Coaliția pentru Democrație și Societatea Civilă, Kârgâzstan; Centrul de Cercetare, Transparență și Responsabilitate (CRTA), Serbia; Obcianske OKO (OKO), Slovacia; Comitetul Alegătorilor din Ucraina (CVU), Ucraina.

Versiunea în limba engleză a acestui raport este singurul document oficial. O traducere neoficială este disponibilă în limba română.

Pentru mai multe informații, vă rugăm să contactați:

E-mail: maja.milikic@enemo.eu; Telefon: +373 69 754 300